

Elevers perspektiv på skrivande i mellanstadiet

– lärande, meningsfullhet och motvilja

Magnus Jansson

1

Innehåll

Elevers perspektiv på

- Skriva för att lära
- Meningsfullt skrivande
- Motvilja mot skrivande

Funktioner av skrivande

2

Elevers perspektiv

Avhandlingen utgår från att den mening och det värde elever tillskriver skrivande är av betydelse för de sätt som de hanterar skrivande på och för vad de lär sig. Elever som upplever skrivande som en meningsfull aktivitet tar sig an skrivande på andra sätt jämfört med elever med motvilja mot skrivande (Barton, 2007).

3

Sammanfattning

- Elevers fokus riktas främst mot texters form. De erfar att de skriver för att lära sig skriva.
- En del elever är osäkra på vad de lär sig när de skriver. De förefaller inte vana vid att reflektera över sitt skrivande eller varför de skriver.
- Skrivande framstår som meningsfullt för elever när de får möjlighet att använda skrivandet för att positionera sig i förhållande till andra.
- Elevers motvilja mot skrivande framstår bero på de krav som ställs på dem. De får inte något handlingsutrymme eller så får de inte det stöd som de behöver.

4

Skriva för att lära

Tidigare forskning visar att skrivande ger bättre effekt på elevers lärande jämfört med undervisning där skrivande saknas eller endast utgör en mindre del oavsett elevernas ålder, ämne eller form av skrivande (Graham et al., 2020).

5

Skriva för att lära

Studier där olika former av skrivande jämförs med varandra visar fördelar för

- argumenterande texter
- skrivande under en längre period
- korta skrivuppgifter
- skrivuppgifter med inslag av metakognitivt tänkande
- samtal kopplat till skrivande
- skrivuppgifter där eleverna får stöd på olika sätt

6

Skriva för att lära

I Lpo 94 anges att

”Skolan skall i sin undervisning i svenska sträva efter att eleven [...] genom skrivandet och talet erövrar medel för tänkande, lärande, kontakt och påverkan”.

(Skolverket, 2000, s. 97)

I senare års läroplaner saknas detta.

7

Skriva för att lära (delstudie 1)

Vad erfar elever att del lär sig när beskriver i skolan?

8

Skriva för att lära

Fem skrivuppgifter

- Värderingar (argumenterande text)
- Ånger (reflekterande text)
- Vulkaner (beskrivande text)
- Sagor (berättelse)
- Brevböcker (kommunikation)

9

Värderingar

En del barn hjälper till med många av de saker som ska göras hemma. De bidrar sin stug, plockar in disk i diskmaskinen, städar toa, renar rabatter och mycket mer. Andra barn hjälper inte till alls. En del barn får extra mycket veckopeng eller månadspeng för att de hjälper till, andra hjälper till utan att få betalt.

- Tycker du att barn ska hjälpa till hemma?
- Vad tycker du i så fall att barnen ska göra?
- Finns det något som du tycker att barn inte ska göra?
- Hur gammal tycker du att barn ska vara när de börjar hjälpa till?
- Tycker du att barn ska få extra mycket veckopeng eller månadspeng när de hjälper till?

Fundera över frågorna och skriv vad du tycker som en sammanhängande text. Berätta också varför du tycker som du gör. Motivera dina åsikter så noga som möjligt, så att du övertygar andra om att du har rätt.

Jämför det du har skrivit med det du gör hemma. Stämmer dina åsikter med dina handlingar eller gör du på något annat sätt?

10

Egna upplevelser

Ibland gör vi något som vi sedan ångrar. Det kan vara små saker som inte har så stor betydelse, eller stora saker som förändrar våra liv. Det kan vara saker som barn har betydelse för oss själva, eller saker som påverkar andra människor. Ibland går det att rätta till misstagen, ibland är det nästan omöjligt.

Fundera över något du gjort som du ångrar!

Du kan berätta

- Var du var
- Hur gammal du var
- Vad du gjorde
- Vad du ångrar
- Vad som hände efteråt
- Varför du ångrar det du gjorde
- Hur det kändes
- Hur det känns nu, när du tänker tillbaka på det du gjorde
- Hur du skulle göra, om du fick göra det du gjorde omvända
- Hur tycker du att man ska göra, egentligen?
- Finns det, trots allt, något bra med det du gjorde?

11

Skriva och läsa

Vad vet du om vulkaner? Skriv det du vet och det du tror!

Läs texten om vulkaner tyst för dig själv (se nedan).

Tillverka en tankekarta till texten samtidigt som du läser.

Använd tankekartan och skriv en sammanfattning av texten. Skriv viktiga fakta och det du inte visste tidigare. Skriv högst fem meningar.

Hitta på egen rubrik till texten. Rubriken ska visa vad texten handlar om.

Skriv tre frågor till din sammanfattning. Skriv också svaren till frågorna.

Vad vet du om vulkaner nu?

Jämför det du vet nu med det du trodde innan du läste texten. Vad är lika? Vad är olika?

12

Innehåll	
Ämnesområde	Ämning
Plan	Titel
Översikt	Vad gör berättelsen om?
Vad händer då?	Varför?

13

Brevbilder

I den här boken ska du och jag skriva brev till varandra.

Brevet kommer att handla om olika saker, t.ex. hälsningar i skolan, hur skolarbetet fungerar, vad du tycker och vad du tycker om olika saker. Vi kommer också att skriva några till varandra.

Här kommer mitt första brev. Det handlar om läsande.

Hej!

Jag tycker om att läsa många böcker. Kan du det? Jag tycker så mycket om att prata på skolan om jag inte gör något annat. När jag pratar hade det varit minns ordet i en av de viktigaste jag läste. När jag hade fått läst det ville jag läsa till hela tiden. Just nu är det väldigt bra för mig.

Jag tycker om att läsa om det är ett bra sätt att läsa om nya saker. Det kan det till och med vara viktigt. Jag brukar också läsa på egen hand, som hälsningar och hälsningar. Hälsningar och brev är väldigt bra för att läsa om jag ska göra.

Tror du om att läsa om nya saker? Finns det något som du tycker är intressant att läsa om? Har du läst något som du tycker om? Har du läst något som du egentligen tycker är intressant att läsa om? Har du läst något som du inte kan eller något som du inte förstår? Vad tycker du om att läsa om, egentligen?

Mått
Mått

14

Skriva för att lära

Studien visar att elever erfar att de lär sig något om

- Textens innehåll (Värderingar, Ånger, Vulkaner)
- Att tänka (Värderingar, Ånger, Vulkaner, Sagor)
- Texters form (alla 5 skrivuppgifterna)

Elevernas fokus riktas tvärs över skrivuppgifter mot texters form. Elever erfar att de skriver för att lära sig skriva.

15

Skriva för att lära

Textens innehåll

Lasse: Ja för att jag kunde inte så mycket men det där med jordskorpan att de tryckte upp och då rann lavan [...] upp i sprickor och så [...] att gaserna var giftiga.

16

Skriva för att lära

Att tänka

Lasse: M det är bra att ha skrivit lite olika texter och när man om man ska skriva en annan saga så vet man [...] hur man ska göra eller hur man ska typ tänka.

17

Skriva för att lära

Textens form

Lasse: [...] och... sätta punkt och så stor bokstav

18

Skriva för att lära

Skrivuppgifter med fokus mot att **argumentera**, reflektera och strukturera information medför enligt studien större möjligheter för elever att erfar att de lär sig ett ämnesinnehåll jämfört med andra.

Gemensamt för dessa skrivuppgifter är att eleverna uppmanas fundera, motivera och **jämföra**. Instruktioner av detta slag förefaller vara av betydelse för elevers erfara av skrivandets lärandemöjligheter.

19

Skriva för att lära

Anna: Alltså ... Jag vet inte vad det kallas men om man skriver en sån här text men ... *kan man väl ha* som alla andra texter man tränar man ju på stavning och skriva och sånt där

Magnus: [...] Lärde du dig något annat under tiden som du skrev den de här breven?

Pelle: ... mm... alltså typ ... mm... det var bara nåt som kom upp men att *man kanske kan lära sig något* så här typ att när man inte tänker på det eller så.

20

Skriva för att lära

En slutsats i studien är att det finns en risk för att elever som riktar fokus mot texters form oavsett vilken skrivuppgift de arbetar med upplever skrivandet som meningslöst. Skrivandet fyller ingen funktion för dem utöver skrivandet i sig.

21

Motivation för skrivande

Tidigare forskning visar att elever med hög motivation för skrivande lyckas bättre jämfört med elever med låg motivation. De stavar bättre, skriver texter med bättre meningsbyggnad och texter med bättre innehåll än andra (se t ex Ekholm et al., 2018).

22

Motivation för skrivande

- Självförtroende
- Positiv attityd
- Intresse för ett ämne
 - Individuellt intresse (intresse för något över tid)
 - Situationellt intresse (intresse för något i stunden)
- Intresse för skrivande som aktivitet
 - Skrivuppgifter med balans mellan önskemål och behov (t ex enkla skrivuppgifter och strategier för skrivande)
- Använda skrivandet för olika funktioner (reflektera, argumentera, kommunicera)

23

Motvilja mot skrivande

Tidigare forskning visar att elevers motvilja mot skrivande kan minska genom

- Undervisning om skrivande
- Kollaborativt skrivande
- Riskfritt skrivande
- Skrivande om ämnen som elever upplever som relevanta för dem (se t ex Hawthorne, 2008; Gardner, 2013)

24

Meningsfullt skrivande (delstudie 2)

Syftet med studien är att bidra med kunskap om vad som är av betydelse för att elever ska uppleva skrivande som en meningsfull aktivitet för dem.

Studien bygger på intervjuer med nio elever i två olika klasser i årskurs 6.

25

Meningsfullt skrivande

Skrivande framstår i studien som meningsfullt för elever om de får använda skrivande för att positionera sig själv i förhållande till andra. Det handlar om att skriva för att

- bli unik
- lära andra något
- övertyga andra
- bli bedömd

Skrivande är meningsfullt när det fyller en social funktion för eleverna.

26

Meningsfullt skrivande

Av betydelse för elevers upplevelser av skrivande som en meningsfull aktivitet är

- Literacyhändelser före, under och efter skrivandet
- Socialt (sam)spel mellan elever
- Elevers agentskap (möjlighet att bestämma över textens form och innehåll)

27

Motvilja mot skrivande (delstudie 3)

Studiens syfte är att bidra med kunskap om motvilja mot skrivande i skolan utifrån elevers perspektiv.

Studien bygger på intervjuer med 27 elever i årskurs 5 och 6 på två olika skolor.

28

Motvilja mot skrivande

- Krav på faktatexters innehåll
- Krav på berättelsers innehåll
- Otydliga krav på revidering
- Krav på bestämda begrepp
- Krav på stavning

29

Motvilja mot skrivande

- Krav på faktatexters innehåll → biologi
- Krav på berättelsers innehåll → svenska
- Otydliga krav på revidering → slöjd
- Krav på bestämda begrepp → bild
- Krav på stavning → ämnesövergripande

30

Motvilja mot skrivande

- Krav på faktatexters innehåll → beskrivande text
- Krav på berättelsers innehåll → berättelse
- Otydliga krav på revidering → återgivande text
- Krav på bestämda begrepp → analyserande text
- Krav på stavning → textövergripande

31

Motvilja mot skrivande

Skrivandet i skolans styrdokument riktas främst mot texters form. Elever ska lära sig stava ord, bygga meningar och skriva olika typer av texter.

Flera berättelser visar dock att elever använder skrivande för att lära sig något om ett ämne eller för att skapa en fantasifull och spännande berättelse. Undervisningens utformning krockar med elevers syfte.

32

Motvilja mot skrivande

Studien visar att de krav som ställs starkt begränsar elevers möjligheter att bestämma över sitt skrivande, vilket medför att de inte alltid ges möjlighet att skriva om ämnen som de tycker är intressanta eller relevanta. Elevernas motvilja riktas direkt mot de krav som ställs på dem. I andra berättelser riktas elevernas motvilja mot de svårigheter som olika krav medför och att de inte får det stöd som de behöver.

33

Funktioner av skrivande

Vad beskriver elever att de använder skrivande till?

- Skriva för att lära sig skriva
- Skriva för att lära sig ett ämnesinnehåll
- Skriva för att positionera sig själv i förhållande till andra
- Skriva för att prestera texter som motsvarar bestämda krav

34

Funktioner av skrivande

- Skriva för att lära sig skriva → **motvilja vid svårigheter i stavning**
- Skriva för att lära sig ett ämnesinnehåll → **meningsfullt om ämnet är intressant, motvilja om ämnet är ointressant**
- Skriva för att positionera sig själv i förhållande till andra → **meningsfullt**
- Skriva för att prestera texter som motsvarar bestämda krav → **motvilja**

35

Motvilja mot skrivande

För att elever ska kunna hantera de krav som ställs på skrivande behöver de lära sig hantera texters form, texters innehåll, texters funktion och skrivandets alla processer. Elevers motvilja framstår i den här studien inte som direkt riktad mot någon av dessa aspekter utan istället mot de krav på prestation som undervisning och bedömning medför. Det innebär att elevers motvilja kan motverkas. Tydligt syfte med skrivandet, tydlig formativ återkoppling, undervisning som ger elever möjlighet att använda skrivande för olika funktioner samt stöd för att nå krav vid summativ bedömning framstår som viktigt.

36

Funktioner av skrivande

Forskning om skolans skrivundervisning visar att skrivande används för att elever ska lära sig skriva, lära sig ett ämnesinnehåll eller som redskap för bedömning (se t ex Sturk, 2023). Den här avhandlingen visar att elever riktar fokus mot andra funktioner, såsom social positionering och krav av olika slag. Skrivandet riktas mot flera olika funktioner – oftast inte en i taget utan istället flera på en och samma gång. För elever gäller det att förhålla sig till en mix av funktioner, vilket inte verkar vara helt lätt.